

РЕЗЮМЕ
ИСТОРИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ:
ДОСТИЖЕНИЯ, ПРИОРИТЕТЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Олашин Н. В. (Ужгород)

В предлагаемой статье автор освещает главные этапы развития исторического факультета Ужгородского национального университета за предыдущие 65 лет. Главное внимание уделяет анализу структуры факультета, достижениям профессорско-преподавательского состава в учебно-воспитательной и научной работе. Касается также вопроса международных связей факультета и участия историков в общественной жизни университета.

Ключевые слова: исторический факультет, Ужгородский университет, структура факультета, учебно-воспитательная и научная работа, международные связи.

SAMMARY

THE HISTORICAL FACULTY: ACHIEVEMENTS, PRIORITIES, PROSPECTS

M. Olashyn (Uzhhorod)

In this article the author describes the main stages of the development Uzhgorod National University's historical faculty during previous 65 years. The article focuses on the analysis the faculty's structure and the achievements of the professors and teachers in the educational and scientific work. The author says also about the international relationship of the faculty and the participation of the historians in the public life of the university.

Key words: Department of History, University of Uzhhorod, the structure of the faculty, academic and educational and scientific work, international relations.

УДК 94 (477)

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Данилюк Д. Д., Міщанин В. В. (Ужгород)

У статті мова йде про етапи становлення кафедри історії України Ужгородського національного університету. Спочатку – кафедри історіографії і джерелознавства (1976–1981 рр.), далі історії УРСР, історіографії та джерелознавства (1981–1988 рр.), історії України (з 1990 р.). Тут також проаналізовано наукову, методичну, виховну роботу кафедри, дано короткі біографічні дані викладачів.

Ключові слова: кафедра історії України, нормативні і спеціальні курси, наукова і навчально-методична робота викладачів.

Кафедра історії України – наймолодший структурний підрозділ історичного факультету УжНУ. Адже у період тоталітарного режиму вітчизняна історія викладалася в контексті історії тодішнього СРСР. Тому й не було окремого організуючого осередку з наукового дослідження історії України, методики її викладання і проведення виховної роботи серед студентства. Та і в тих умовах серед професорсько-викладацького колективу знайшлася авторитетна особистість, котра не боячись опали з боку партійних органів, аргументовано переконала їх у необхідності організації кафедри історії України. Це був – Михайло Васильович Троян – учасник роботи Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України 26 листопада 1944 р., організатор освіти в області, вчений, професор кафедри історії СРСР УжДУ, заслужений працівник вищої школи УРСР.

Відкрити кафедру історії України під ідеологічним тиском було неможливо, а тому було вирішено зробити перший крок на шляху досягнення мети – домогтися відкриття кафедри

історіографії та джерелознавства з викладанням основного курсу історії УРСР, що й було дозволено наказом Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР № 200 від 14 травня 1976 р. «Про зміни в структурі Ужгородського державного університету». На його виконання наказом ректора УжДУ № 1191 від 21 травня 1976 р. «...з метою поліпшення підготовки спеціалістів, створення більш сприятливих умов для розвитку учбово-методичної, науково-дослідної роботи в Ужгородському держуніверситеті» було заплановано організувати з 1 вересня 1976 р. кафедру історіографії і джерелознавства [1]. Наказом ректора № 1505 від 25 червня 1976 р. було затверджено штати кафедри у такому складі: зав. кафедри – 1; професорів – 1; доцентів – 4; старших лаборантів – 1 [2]. На новостворену кафедру з кафедри історії СРСР переводились професор М. Троян, доцент В. Пальок, доцент О. Мазурок; з кафедри загальної історії – професор Я. Штернберг, доцент М. Тиводар, доцент В. Ганчин.

На засіданні вченої ради УжДУ 24 вересня 1976 р. професора М.Трояна було обрано

завідувачем кафедрою історіографії і джерелознавства [3]. Михайло Васильович розгорнув велику діяльність по розбудові навчально-методичної, науково-дослідної та виховної роботи кафедри. Вже наступного року на кафедрі була введена спеціалізація з краєзнавства, розроблені програми спецкурсів, тексти лекцій з «Основ наукових досліджень». Ось як писав сам завідувач кафедри, через кілька місяців з часу її заснування, в університетській газеті: «Коллектив кафедри забезпечує викладання на належному ідейно-теоретичному та науковому рівні таких дисциплін, як історіографія, основи етнографії, первісне суспільство, джерелознавство та ряд інших допоміжних історичних дисциплін, а також планується радянське право. Крім того, викладачі кафедри читають окремі спеціальні курси з найважливіших проблем радянської історіографії. В майбутньому планується поставити роботу кафедри так, щоб на факультеті в широкому плані читалися всі допоміжні історичні дисципліни...» [4].

Зверталася серйозна увага і на роботу із студентами. Вже у перший рік існування кафедри розпочав свою роботу студентський науковий гурток з історіографії та допоміжних історичних дисциплін. В гуртку вели науково-дослідницьку роботу студенти V курсу М.Лаврега, В.Лебідь, І.Турда, III курсу – С.Баранецька, І.Матьовка, В.Руснак, В.Мокрицький, а також студенти-першокурсники – О. Мешко, Б. Фалес, Г. Когутич та інші. Вже в 1979 р. М. Троян видав монографію з важливого періоду історії Закарпаття – 1944-1945 рр. «Того дня зійшло сонце возз'єднання» [5], а в співавторстві з О. Довганичем та З. Пашкуєм підготував до друку монографію «Закарпаття в роки війни» [6], яка, однак, побачила світ у 1990 р. Були встановлені контакти з провідними вченими України, результатом яких стала публікація ряду наукових досліджень. Відомі вчені запрошувалися читати лекції на факультеті – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР, д.і.н. А. Санцевич (3-10.V.1977 р.), професор кафедри історії УРСР Львівського університету ім. І.Франка Я. Кісь (7-15.III.1978 р.), проф. Вінницького педінституту М. Кравець (26.XI. – 1.XII.1978 р.) та ін. На пропозицію проф. М. Трояна головою ДЕК на істаці у 1977 р. і 1978 р. був призначений доцент кафедри історії УРСР Київського університету А. Вовк [7].

Кафедра під керівництвом проф. М. Трояна здобула загальне визнання як в університеті, так і в системі вищої школи взагалі. Це дало можливість конкретизувати її науковий профіль. 5 червня 1981 р. був виданий наказ Мінвузу УРСР № 267 «Про зміни в структурі вищих навчальних закладів Мінвузу УРСР в 1981 р.», в якому, зокрема, йшлося: «З метою подальшого поліпшення якості підготовки спеціалістів, вдосконалення

навчальної, методичної, виховної і науково-дослідної роботи, а також підготовки науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах, у відповідності з Положенням про вузи СРСР, затвердженим постановою Ради Міністрів СРСР від 22.01.1969 р. № 64, по представленню ректорів вузів... перейменувати... в Ужгородському держуніверситеті кафедру історіографії і джерелознавства – в кафедру історії УРСР, історіографії і джерелознавства... Міністр Г. Єфименко» [8]. Згідно наказу ректора УжДУ № 1515 від 12 серпня 1981 р. відділ кадрів привів у відповідність з наказом міністра штати професорсько-викладацького складу [9]. У вересні 1981 р. на реорганізовану кафедру з кафедри історії СРСР були переведені доценти Д. Данилюк і В. Мельник. А з 1 вересня 1983 р. на кафедрі почав працювати доцент О. Мазурок [10].

Наказом ректора УжДУ № 1517 від 12 серпня 1981 р. було затверджено розподіл штатів професорсько-викладацького складу між факультетами і кафедрами на 1981-1982 навчальний рік. На історичному факультеті загальна кількість штатів професорсько-викладацького персоналу складала 25,5 одиниць. По кафедрах: історії СРСР – 10; загальної історія – 9,5; історії УРСР, історіографії та джерелознавства – 6 (з них професорів – 1; доцентів – 4; старших наукових співробітників – 1) [11]. Наказ ректора № 1588 від 27 серпня 1981 р. «Про затвердження педагогічного навантаження на 1981-1982 навчальний рік» встановлював педнавантаження по кафедрах історичного факультету: історії СРСР – 6812 (в тому числі на штатних викладачів – 5380, погодинний фонд – 1432); загальної історії – 8462 (8050, 412); історії УРСР, історіографії та джерелознавства – 5672 (4100, 1572) [12]. Наказом № 2017 від 30 вересня 1981 р. вносилися зміни до попереднього наказу. Кафедрі історії УРСР, історіографії і джерелознавства було зменшено кількість годин до 5392 (в тому числі на штатних викладачів – 4100, погодинний фонд – 1292) [13].

У 1981-1982 навчальному році штатними викладачами на кафедрі історії УРСР, історіографії і джерелознавства працювали 6 викладачів: М. Троян, Я.Штернберг, В. Пальок, М. Тиводар, В. Мельник, Д. Данилюк. Погодинно на кафедрі з 31.12.1981 р. працював викладач А. Чічур.

1 вересня 1981 р. було оголошено конкурс на заміщення вакантної посади завідувача кафедри історії УРСР, історіографії і джерелознавства [14]. На засіданні ради історичного факультету 18 вересня 1981 р. слухався звіт М.Трояна у зв'язку з переобранням на завідування кафедрою. У своєму виступі Михайло Васильович зупинився на основних моментах своєї п'ятирічної діяльності: навчально-методичній, науково-дослідній, виховній роботі, підвищенні кваліфікації [15]. Далі виступаючий відповів на

запитання доцентів В. Ілька, Г. Павленка, І. Мандрика, які стосувалися забезпечення програмами студентів, створення музею УжДУ. В обговоренні взяли участь С. Міщенко, М. Арсентьев, В. Пальок, І. Мандрик. Рада факультету прийняла ухвалу – рекомендувати Вченій раді університету переобрати Михайла Васильовича, на новий термін на посаду зав. кафедри історії УРСР, історіографії та джерелознавства.

Згуртований Михайлом Васильовичем колектив науковців успішно працював на всіх ділянках кафедральної роботи. Протягом 1981-1982 навчального року кафедра повністю виконала навчальне навантаження, яке складало 5 614 годин і це при тому, що доценти В. Мельник і В. Пальок по 4 місяці були на ФПК. На протязі навчального року штатні викладачі читали лекції з 8 нормативних курсів: історія УРСР, історіографія історії СРСР, джерелознавство історії СРСР, первісне суспільство, основи етнографії, допоміжні історичні дисципліни, методика викладання історії і суспільствознавства, історія Угорської Народної Республіки (останній на філологічному факультеті. – Авт.). Крім того викладачі кафедри читали лекції з окремих спецкурсів, проводили семінарські заняття, керували педагогічною та виробничою практикою студентів, керували студентами під час написання курсових та дипломних робіт, наукових рефератів на республіканський і всесоюзний конкурси і студентські наукові конференції [16].

У 1981-1982 навчальному році колектив кафедри провів значну методичну роботу. Зав. кафедрою активно працював над удосконаленням методики викладання. Саме він вперше розробив наскрізну програму всіх практик на факультеті, яка була затверджена ректором 16 квітня 1982 р., ним же були підготовлені до друку «Методичні поради по вивченню спецкурсів з наскрізною програмою спеціалізації для студентів III-V курсів денного відділення та III-VI курсів заочного відділення історичного факультету УжДУ» на 120 сторінках. Крім того, складені програми з етнографічної, музейної, архівної та екскурсійної, педагогічної, переддипломної практик.

Також було підготовлено і видано програму семінарських занять з курсу історії УРСР для II і III курсів історичного факультету (доц. В. Мельник). У цьому ж році видано методичку на тему «Пам'ятка для студентів I курсу історичного факультету» (доц. М. Тиводар) та курс лекцій на тему «Допоміжні історичні дисципліни» (проф. Я. Штернберг) [17]. На засіданнях кафедри систематично обговорювалися методичні питання, пов'язані з поліпшенням навчального процесу. Поширеною стала практика взаємовідвідування лекцій.

Всі викладачі провели відкриті лекції: проф. М. Троян – «Вступ до історичного крає-

знавства», проф. Я. Штернберг – «Історична бібліографія», доц. М. Тиводар – «Продуктивні сили раннього періоду первісного суспільства», доц. В. Мельник – «Встановлення Радянської влади на Україні», доц. Д. Данилюк – «Боротьба проти турецько-татарської агресії XVII ст. на Україні», викладач А. Чічур – «Вступ до курсу історії УРСР». Крім того кафедрою були запрошені професори Новісадського університету Лазар Раки та Вас Войводич, які прочитали відкриті лекції на теми: «Войводина в революції 1848-1849 рр.» і «Боротьба Сербії за економічну незалежність в кінці XIX – на початку XX ст.» [18].

Цікавими і змістовними були і матеріали 14 спецкурсів, які читали викладачі кафедри. Крім того, в 1982-1983 рр. вводилися нові спецкурси: доц. В. Мельник «Возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Радянській державі», доц. Д. Данилюк «Історія Закарпаття в радянській історіографії», доц. В. Пальок «Історія західноукраїнських земель в радянській історіографії», проф. Я. Штернберг «Російсько-угорські і україно-угорські зв'язки в XVIII-XIX ст.».

На засіданнях кафедри постійно розглядалися такі важливі питання, як написання курсових і дипломних робіт. Так, наприклад, лише у 1981-1982 навчальному році на кафедрі було підготовлено і захищено 29 дипломних робіт з історії УРСР, історіографії, етнографії, історичного краєзнавства [19].

Під керівництвом викладачів кафедри цього ж року було підготовлено 5 рефератів студентів на республіканський конкурс студентських наукових робіт. А реферати студента І. Туранія – «Угорська Радянська республіка 1919 року в радянській історіографії» (керівник – проф. М. В. Троян) і студента Г. Любчика – «Питання народної культури населення Закарпаття в працях Я. Головацького» (керівник – доц. М. Тиводар) відзначені нагородами [20].

Значну увагу на кафедрі історії УРСР, історіографії та джерелознавства приділялося і науково-дослідній роботі самих викладачів. Вони, зокрема, працювали над такими науковими темами: проф. М. Троян – «Проблеми історії Закарпаття 1917-1945 рр.»; проф. Я. Штернберг – «Нариси історії Угорщини XVIII ст.»; доц. Д. Данилюк – «Історія Закарпаття в радянській історіографії»; доц. В. Мельник – «Радянські профспілки в умовах розвинутого соціалізму»; доц. В. Пальок – «Історія західноукраїнських земель другої половини XIX – початку XX ст. в радянській історіографії»; доц. М. Тиводар – «Скотарське господарство населення Українських Карпат другої половини XIX – 30-х рр. XX ст.»; доц. О. Мазурок – «Соціально-економічний розвиток міст на західноукраїнських землях в період імперіалізму (кінець XIX – 1918 р.)».

21 травня 1986 р. Президія АН УРСР за-

твердила нову тематику кафедри – «Радянська історіографія історії західноукраїнських земель». Окрім викладачів кафедри, що тему виконували доц. В. Задорожний, доц. О. Довганич, доц. В. Пашкевич, доц. В. Ганчин [21].

Крім виконання своїх планових наукових тем члени кафедри працювали над підготовкою окремих нарисів історії сіл і міст Закарпатської області [22]. Лише у 1981-1982 навчальному році члени кафедри опублікували 43,9 друкованих аркушів, в середньому на одного викладача припадало по 6,2 друкованих аркушів. А професор Я. Штернберг зайняв перше місце серед викладачів по кількості опублікованого матеріалу на факультеті – 25,2 друковані аркуші [23]. Не менш плідно працювала кафедра і в наступні роки. У 1983-1984 навчальному році члени кафедри опублікували 18,1 друкований аркуш (2,3 на одного члена кафедри) [24], 1984-1985 н.р. – 32,2 друковані аркуші (4,6 на одного члена кафедри) [25], 1985-1986 н.р. – 43,8 друкованих аркуші (6,3 на одного члена кафедри) [26]. Для порівняння, в 1985-1986 навчальному році кафедра загальної історії опублікувала 10 друкованих аркушів, а кафедра історії СРСР – 14,6 [27]. Наукова продукція поповнилася монографією Д.Данилюка «Історіографія Закарпаття в новітній час (1917-1985)» [28].

25 лютого 1987 р. на засіданні кафедри М. Трояна було рекомендовано на посаду професора кафедри історії УРСР, історіографії та джерелознавства. Конкурс на заміщення вакантної посади завідувача кафедри із-за різних, і по суті необ'єктивних причин, зокрема, незацікавленості окремих керівників не було оголошено. 19 травня 1987 р. Михайло Васильович Троян раптово відійшов у вічність. Втрата вченого негативно позначилася на дальшій долі кафедри. На жаль, серед колективу не знайшлося ентузіастів, які б відстояли її інтереси, а з боку керівництва факультету все частіше почали лунати голоси про її ліквідацію.

На засіданні Ради історичного факультету 27 червня 1987 р. пунктом третім вперше було поставлено питання про ліквідацію кафедри історії УРСР, історіографії і джерелознавства. Звучало воно так: «Про зміну структури історичного факультету» [29]. Декан факультету проф. Г. Павленко вніс пропозицію про ліквідацію кафедри історії УРСР, історіографії і джерелознавства, але виступаючі відкинули її [30].

Однак ні деканат істфаку, ні ректорат не полишали думки про ліквідацію цього наукового і навчально-методичного осередку, члени якого за короткий термін встигли створити вагомий дослідження і піднести викладання курсу історії України на якісно новий рівень. Наказом ректора за № 95-05 від 10 лютого 1988 р. «Про зміни в структурі історичного факультету» кафедра історії УРСР, історіографії і джерелознавства була

розформована. Читання курсів передавалася на кафедру історії СРСР, яка в свою чергу була перейменована на кафедру історії СРСР і УРСР [31]. Так зусилля професора М. Трояна по створенню кафедри історії України звелися нанівець, і закінчився перший період її діяльності.

На кафедрі історії СРСР і УРСР в цей час працювали: проф. В. Ілько (зав. кафедри), проф. М. Арсент'єв, проф. В. Задорожний, доц. О. Довганич, доц. І. Шершун, доц. В. Пашкевич, доц. В. Пальок, доц. Д. Данилюк, доц. В.Мельник, доц. Г. Ігольникова, ст.викл. В. Коваленко.

На початку 1990-х років в процесі демократичних перемін стало можливим знову порушити питання про організацію кафедри, причому без всіляких обмежень – кафедри історії України. Ректор університету проф. В.Сливка підтримав пропозицію колективу істфаку і його наказом було створено кафедру історії України. Її завідувачем було обрано професора В.Задорожного. Розпочалася активна робота по організації навчально-методичної і виховної роботи. Її складність полягала в тому, що слід було по-новому переосмислити ряд проблем з історії України, розробити програми для викладання курсу на всіх факультетах університету. І це при тому, що з 1 вересня 1991 р. кафедра набула статусу загальноуніверситетської, оскільки забезпечувала викладання курсу «Історія України» на всіх факультетах університету. В цей час на кафедрі працювали В.Задорожний (зав. кафедри) Д.Данилюк, В. Мельник, С. Федака, П. Петрише.

У 1991 р. кафедру поповнили колишні члени кафедри історії КПРС – І.Чаварга, В. Делеган, кафедри атеїзму – М. Болдижар і молоді науковці М.Палінчак та В. Галас. У 1992 р. на кафедрі історії України почав працювати старший викладач В.Коваленко.

Колектив кафедри розробив і забезпечив читання понад 15 спецкурсів, а також курси джерелознавства та історіографії історії України та «релігія і політика» (доц. В. Фенич для політологів) [32]. Для кожного курсу і спецкурсу викладачами були підготовлені робочі програми. Основні нормативні курси (лекційні, семінарські, практичні) також забезпечувалися необхідними навчальними програмами й методичними посібниками, розробленими колективом кафедри упродовж 1990-2000 рр. [33].

Колектив кафедри у складі 10 чоловік успішно справився із поставленими завданнями. У 1994-1995 навчальному році на кафедрі працювали два доктори історичних наук, професори – В. Задорожний і Д. Данилюк, сім кандидатів історичних наук, доцентів – В. Пальок, В. Мельник, І. Чаварга, В. Делеган, С.Федака, М. Вегеш, а також ст. викладач В. Коваленко. Продовжив свою роботу на кафедрі Ю. Бисага, розпочав трудову діяльність асистент В. Фенич.

За словами професора В.Задорожного: «За десять років існування кафедра була причетна до підготовки і захисту 5 докторів наук (Д.Данилюк, Я.Рамач, М.Вегеш, О.Довганич, Ю.Бисага і 11 кандидатів наук (С.Федака, В.Гарагонич, М. Палінчак, М. Вегеш, В. Керещман, В. Лемак, В. Марина, В.Фенич, Р. Офіцинський, К. Сміян, Л. Горват)» [34].

Із 1997 р. на кафедрі почав викладати Р.Офіцинський. А в 1999 р. кафедру поповнили нові члени – Л.-І.Горват та О. Ферков. Основною науковою темою кафедри стала історія і історіографія західноукраїнських земель в контексті європейської історії.

Основною проблемою наукової роботи кафедри стала історія і історіографія західноукраїнських земель в контексті європейської історії. Професор В.Задорожний досліджує історію західноукраїнських земель, зв'язки Західної України з Наддніпрянською Україною і Росією в кінці XVIII – початку XIX ст. Він автор монографії «Товарне виробництво і торгівля в західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)». Співатор таких видань, як «Зоря незгасна», «Єдність збережена і примножена» [35].

Професор Д.Данилюк з середини 1990-х років розпочав вивчення такої актуальної теми як зародження і розвиток історичної думки на Закарпатті, що вилилося у монографіях «Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку XX ст.)» (1997) [36], «Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.)» (1999) [37] та «Історична думка на Закарпатті епохи національного відродження (кінець XVIII – середина XIX ст.)» [38].

Предметом дослідження доцента В.Палька була історія міст і робітничого класу Закарпаття. Він співавтор монографій «Місто над Ужем» і «Робітництва горде ім'я» [39]. Доцент І.Чаварга і В.Делеган досліджували процеси політичного та культурно-освітнього розвитку Закарпаття, а доцент В.Мельник – профспілкового руху в краї. Він співавтор праці «Профспілки Закарпаття: турбота про людей» [40]. Р.Офіцинський – автор монографії «Політичний розвиток Закарпаття в складі Угорщини (1939-1944)» та «Політичний розвиток незалежної України (1991-2004) в аспекті європейської ідентичності (на матеріалах періодики Заходу)» [41].

Молоді науковці М.Вегеш і С.Федака достроково виконали і захистили кандидатські дисертації, а Микола Миколайович в короткий термін захистив і докторську дисертацію (1998 р.) на тему: «Закарпаття в контексті Центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни». Згодом був обраний завідувачем кафедри політології, деканом історичного факультету (19 лютого 2004 р.), а 31 березня 2005 року – ректором УжНУ. Він автор більше десятка монографій [42].

Новизною відзначається тематика досліджень доцента В.Фенича – греко-католицька церква в громадсько-політичному та культурному житті Закарпаття (1771-1867). Він співавтор монографії «Малобсезнянський Свято-Миколаївський монастир та нарис історії Чину Св. Василія Великого на Закарпатті» [43] і автор книги ««Чужі», серед своїх, «свої» серед чужих. Греко-католики Мукачівської єпархії під час та після «возз'єднання» Закарпаття з Радянською Україною». 7 квітня 2005 року колектив обрав його деканом історичного факультету.

3 січня 2001 року кафедру очолює д.і.н., професор Д.Данилюк, двічі обраний Вченою радою УжНУ на альтернативній основі. Закладені традиції своїм вчителем проф. М.Трояном і досягнуті надбання знайшли свій творчий розвиток. Здобутком кафедри був успішний захист 14 листопада 2003 року на засіданні спецради істфаку Харківського університету ім.В.Каразіна С.Федакою докторської дисертації на тему «Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів». Він автор таких монографій: «Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів», «Герої «Слова о полку Ігоревім», «Землі і міста княжої України-Русі» [44].

26 грудня 2003 р. захистив кандидатську дисертацію другий член кафедри історії України – В.Міщанин на тему: «Аграрна політика на Закарпатті 1944-1950 рр.». Він також автор монографії під однойменною назвою [45]. За 2000-2005 рр. членами кафедри захищено п'ять кандидатських дисертацій (О.Богів, В.Міщанин, Н.Жулканич, І.Бабинець, О.Ферков), опубліковано 11 монографій, п'ять методичних посібників.

Кафедра регулярно проводить наукові конференції. Вдало були проведені, зокрема, міжнародна конференція, присвячена 200-річчю від дня народження Ю.Венеліна «Національно-культурне Відродження слов'янських народів і Карпатський регіон» (22-23 квітня 2002 р.), «Україна-Польща: історія, сучасність, перспективи» (24-25 червня 2004 р.), наукова конференція, присвячена 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (29 червня 2005 р.). Матеріали всіх трьох конференцій видані окремими збірниками [46]. Підготовлені до друку матеріали симпозіуму «Ю.Гуца-Венелін і славистична наука його часу» (Ужгород, 9-10 квітня 2009 р.).

Члени кафедри – активні учасники таких конференцій:

– Вузівських: «60-річчя Перемоги над фашизмом» (Ужгород, 27 квітня 2005 р.).

– Всеукраїнських: «Михайло Драгоманов і Закарпаття» (Ужгород, 22-23 жовтня 2003 р.); «Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку» (Ужгород, 24 червня 2010 р.); «Мукачівський Свято-Миколаївський монастир на Чернечій горі: історія та сьогодення» (Мука-

чево, 11 вересня 2010 р.).

– Міжнародних: «Національне питання в Центральній Європі 1848-1938 рр.» (Пряшів, 2004); конференції, присвяченій 65-й річниці Карпатської України та 130-річчю А.Волошина (Хуст, 13-15 березня 2004 р.); «Карпатська Україна в контексті українського державотворення (до 70-річчя проголошення незалежності Карпатської України)» (Ужгород, 12-13 березня 2009 р.); «Румунсько-українські відносини; історія та сучасність» (Сату Маре, 30 червня – 1 липня 2009 р.); «Міфи, образи, і метафори національних історіографій (Ужгород, 1-2 жовтня 2010 р.)».

– Наукових конференціях та наукових читань, присвячених ювілеям почесних докторів УжНУ словацьких вчених – Олені Рудловчак та Міхалу Данилаку (Пряшів, 2004).

Наукова продукція викладачів кафедри почала виходити на всеукраїнський і міжнародний рівень. Вона опублікована у збірниках матеріалів: «Четвертий міжнародний конгрес україністів». Історія. – Ч.1. – Одеса-Київ-Львів, 1999 (Д.Данилюк); «Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель і громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції» (Ужгород, 2003) (Д.Данилюк, М.Вегеш, В.Задорожний, С.Федака); всеукраїнської наукової конференції «Історична наука на порозі ХХІ ст.» (Харків, 1995) (Д.Данилюк), в щорічниках «Історіографічні дослідження в Україні». Вип. 7. – К., 1999; Вип.12. – К., 2003. (Д.Данилюк); «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 2003 (І.Бабинець, Д.Данилюк, В.Задорожний); а також в зарубіжних виданнях «Konfessionelle und nationale Identität der Katholiken grichischer confession von Transkarpatien in 18.-20. Jahrhundert» (Satu Mare – Tubingen, 2003) (В.Фенич); («Narodnostna otazka v strednej Eurpe v rokoch 1848-1938. – Presov, 2005» (Д.Данилюк, В.Задорожний) [47].

В останні роки сталися якісні зрушення у виявленні і публікації наукової спадщини закарпатських істориків ХІХ ст.: «Ю.Венелін. З наукової спадщини визначного славіста. – Ужгород, 2002», «О.Духнович. З наукової спадщини будителя. – Ужгород, 2003», «Іван Семенович Орлай. З наукової спадщини. – Ужгород, 2005» (упорядкування і передмови Д.Данилюка). Члени кафедри – активні учасники видання шеститомної праці М.Лучкая «Історія карпатських русинів» (Д.Данилюк), третього тому «Нарисів історії Закарпаття». – Ужгород, 2003» (Д.Данилюк, В.Делеган, Н.Жулканич, В.Мельник, В.Міщанин).

Науковістю і актуальністю відзначаються спецкурси, які читаються провідними викладачами кафедри: «Становлення і розвиток української державності» (проф. Д.Данилюк), «Історія української дипломатії» (проф. В.Задорожний),

«Політична історія Київської Русі» (проф. С.Федака), «Українські реформи в оцінках євроатлантичної спільноти (1991-1994 рр.)» (доц. Р.Офіцинський), «Церква і формування національної ідентичності в Україні» (доц. В.Фенич). Значна увага приділяється науковій роботі студентів, результатом чого є вихід у світ ряду збірників їх праць – «Українські землі в роки Другої світової війни» (1998), «Україна на міжнародній арені у ХХ ст.» (2000), «Зарубіжні українці» (2002), «З історії української дипломатії» (2004).

Поновлені і видані методичні розробки з ряду дисциплін: Задорожний В. «Робоча програма з історії світової і української культури» (Ужгород, 1998); Задорожний В., Офіцинський Р. «Історія України: програма курсу та навчальні рекомендації (Методичний посібник для усіх спеціальностей)» (Ужгород, 1999); Фенич В. «Історіографія історії України» та плани семінарських занять (Методичний посібник для студентів історичного факультету (Ужгород, 2000); Фенич В. «Джерелознавство історії України» та плани семінарських занять (Методичний посібник для студентів історичного факультету (Ужгород, 2000); Фенич В. «Конкурсні тестові завдання для вступників: Історія» / Завд. підготував В.І.Фенич, С.О.Ганус. (Ужгород, 2005) Данилюк Д. Теорія і методика краєзнавчої роботи. Для магістрів (Ужгород, 2006); Федака С. «Тематика та методичні поради до практичних занять з історії України для неспеціальних факультетів» (Ужгород, 2003); Данилюк Д., Мельник В., Чаварга І. «Робоча програма та методичні поради з переддипломної практики. Методичний посібник (Ужгород, 2003); Міщанин В. «Методичні рекомендації та робоча програма з педагогічної практики для студентів історичного факультету» (Ужгород, 2008); Данилюк Ю., Міщанин В. Джерела і матеріали до вивчення курсу «Історія України» (Ужгород, 2010).

Члени кафедри провели значну роботу з підготовки методичних розробок згідно кредитно-модульної системи: Скиба І. Історія України. Навчально-методична розробка для студентів факультету суспільних наук (відповідно до умов Болонського процесу) (Ужгород, 2008). Данилюк Д. Історичне краєзнавство. Спеціальність історія (Ужгород, 2009). Фенич В.І. Інформативний пакет навчальної дисципліни «Історіографія історії України» за вимогами кредитно-модульної системи. Напрямок підготовки: бакалавр. Спеціальність: Історія. Форма навчання: денна/заочна (Ужгород, 2009). «Історія України. Програма з навчального курсу для студентів історичного факультету (за вимогами кредитно-модульної системи)» (автори – С. Федака, Ю. Данилюк, В.Міщанин В. Кічера) (Ужгород, 2010). У 2009 р. проф. В. Задорожний у співавторстві видав навчальний посібник з історії української культури [48].

Ось уже три роки педагогічною практи-

кою керує доцент В.В.Мішанин, а переддипломною – доценти І.М.Чаварга та І.І.Скиба, успішно передаючи студентам педагогічні надбання і навички наукової роботи. При кафедрі є аспірантура стаціонарної і заочної форм навчання.

Сьогодні на кафедрі працюють 4 професори, 6 доцентів, 1 викладач, 2 сумісники.

Якщо плідну багатогранну роботу викладачів кафедри виразити у цифровому вимірі, то вона за 2001-2010 рр. виглядає так:

- Захищено дисертацій: кандидатських – 11; докторських – 2.
- Проведено науково-практичних конференцій і наукових читань – 8.
- Опубліковано: монографій – 25; навчально-методичних розробок – 26; навчальних посібників – 1; упорядковано і опубліковано факсимільних видань – 5;

збірників студентських наукових робіт – 4.

- Пройшли наукове стажування за кордоном – 2 викладачі.

Плідна багатогранна робота колективу кафедри сповна відображена у книзі «Кафедра історії України УжНУ» [49].

Викладачі кафедри беруть активну участь у виховній роботі серед студентів всіх факультетів. Особливо вона активізувалася до знаменних дат – 60-річчя Перемоги над нацистською Німеччиною, 60-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною і заснування Ужгородського державного (з 2001 р. – національного) університету.

Колективу кафедри цілком під силу вирішувати важливі завдання наукової, навчально-методичної і виховної роботи, готувати висококваліфікованих спеціалістів-істориків. До цього його спонукає і підготовка до відзначення 65-річчя Ужгородського національного університету.

1. Приказы по основной деятельности. Т.III. 20 мая 1976 г. – 23 июля 1976 г. // Державний архів Закарпатської області (далі ДАЗО). – Р-545 – Ужгородський державний університет. – Оп. 10, Спр. 421, Арк. 2.
2. Там само. – Арк. 115.
3. Протоколы, решения и другие материалы ученого совета. 28.05.1976 – 24.09.1976 // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 428. – Арк. 189-197.
4. Троян М. За глибокі й міцні знання // Радянський студент / Орган парткому, ректорату, профкому та комітету ЛКСМУ Ужгородського державного університету. – 1976. – 30 жовтня. – С.1.
5. Троян М.В. Того дня зійшло сонце возз'єднання. Перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України. – Ужгород, 1979. – 136 с.
6. Довганич О.Д., Пашкуй З.А., Троян М.В. Закарпаття в роки війни. – Ужгород: Карпати, 1990. – 171 с.
7. Під покровительством музи Клію. Історичному факультету ужгородського національного університету – 60 років / Упоряд.: Олашин М.В., Остапець Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Ліра, 2005. – 280 с.
8. Приказы по основной деятельности. Т.VI. 1 августа 1981 г. – 30 сентября 1981 г. // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1470. – Арк. 4.
9. Там само. – Арк. 5.
10. Штатный формуляр профессорско-преподавательского состава на 1984-1985 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 2132. – А. 19; Штатный формуляр профессорско-преподавательского состава на 1985-1986 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 2313. – Арк. 21; Штатный формуляр профессорско-преподавательского состава на 1986-1987 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 2462. – Арк. 21.
11. Приказы по основной деятельности. Т.VI. 1 августа 1981 г. – 30 сентября 1981 г. // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1470. – Арк. 7.
12. Там само. – Арк. 20.
13. Там само. – Арк. 156.
14. Там само. – Арк. 36.
15. Планы работы и протоколы заседаний Совета факультета. 31 августа 1981 г. – 25 июня 1982 г. // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1597. – Арк. 114-119.
16. Годовые отчеты о работе кафедр за 1981-1982 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1600. – Арк. 38-39.
17. Годовые отчеты о работе кафедр за 1981-1982 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1600. – Арк. 45.
18. Там само. – Арк. 46.
19. Годовые отчеты о работе кафедр за 1981-1982 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 1600. – Арк. 47.
20. Там само. – Арк. 48.

21. Годовые отчеты о работе факультета и кафедр за 1985-1986 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп.10, Спр. 2366. – Арк. 87.
22. Годовые отчеты о работе кафедр за 1981-1982 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр.1600. – Арк. 53.
23. Там само. – Арк.54-55.
24. Годовые отчеты о работе факультета и кафедр за 1983-1984 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп.10, Спр. 2021. – Арк. 75.
25. Годовые отчеты о работе кафедр за 1984-1985 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр.2192. – Арк. 31.
26. Годовые отчеты о работе факультета и кафедр за 1985-1986 учебный год // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп.10, Спр. 2366. – Арк. 89.
27. Там само. – Арк. 68.
28. Данилюк Д.Д. Історіографія Закарпаття в новітній час (1917-1985). – Львів: Вища школа, 1987. – 130 с.
29. Детальніше див.: Данилюк Д.Д., Мішанин В.В. Кафедра історії України. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2010. – С. 26-28.
30. План работы и протоколы заседаний совета факультета. 18 сентября 1986 г. – 27 июня 1987 г. // ДАЗО. – Ф.Р-545, Оп. 10, Спр. 2508. – Арк. 50-52.
31. Накази по основній діяльності // Архів Ужгородського національного університету. – №№1-95. – Т.І. – 5 січня 1988 – 10 лютого 1988. – Арк.143.
32. Фенич В. Методичні поради до курсу лекційних і семінарських занять з навчальної дисципліни «Релігія і політика» для студентів історичного факультету, спеціальність «політологія». – Ужгород, 2000. – 23 с.; Фенич В.І. Програма курсу «Історіографія історії України та плани семінарських занять» /Методичний посібник для студентів історичного факультету. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000. – 34 с.; Фенич В.І. Програма курсу «Нова історія України». Ч.ІІ: кінець XVIII ст. – 1917 р. /Методичний посібник для студентів історичного факультету. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000. – 51 с.
33. Данилюк Д. Програма спецкурсу «Розвиток історичної науки на Закарпатті з кінця XVIII – до середини XX ст. в контексті вітчизняної і зарубіжної історіографії». – Ужгород, 1996. – 20 с.; Данилюк Д.Д. Становлення і розвиток української державності у період середньовіччя (Методичні матеріали до лекцій). Ч.І. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 1996. – 38 с.; Задорожний В. Робоча програма з історії світової і української культури. – Ужгород, 1998. – 9 с.; Задорожний В., Офіцинський Р. Загальна програма і навчальні рекомендації з історії України (Методичний посібник для студентів істориків). – Ужгород: Видавництво УжДУ, 1998. – 40 с.; Задорожний В., Офіцинський Р. Історія України: Програма курсу та навчальні рекомендації / Методичний посібник для студентів усіх спеціальностей. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 1999. – 22 с.; Офіцинський Р. Лекційні та семінарські заняття з історії України (1917-1945) (Методичний посібник для студентів-істориків). – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000. – 35 с.; Офіцинський Р. Методичні поради до лекційних і семінарських занять з історії України (1945-2000). – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000. – 48 с.; Тематика та методичні поради до практичних занять з історії України для неспеціальних факультетів / Підготували: Вегеш М.М., Задорожний В.Є., Мельник В.П., Федюк С.Д., Фенич В.І., Чаварга І.М. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 1996. – 44 с.
34. Детальніше див.: Звіт зав. кафедрою історії України УжДУ професора В.Є.Задорожного за останні 5 років (1995-2000 рр.) та за 10 років (1990-2000 рр.) // Данилюк Д.Д., Мішанин В.В. Кафедра історії України. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2010. – С. 110-116.
35. Задорожний В.Є. Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII перша пол. XIX ст.). – Львів: Вища школа, 1989. – 152 с.; Задорожний В.Є., Мазурок О.С., Шульга І.Г. Зоря незгасна. – Ужгород: Карпати, 1986. – 144 с.
36. Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку XX ст.). – Ужгород, 1997. – 292 с.
37. Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.). – Ужгород: Патент, 1999. – 352 с.
38. Данилюк Д.Д. Історична думка на Закарпатті епохи національного відродження (кінець XVIII – середина XIX ст.). – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 400 с.
39. Гранчак І.М., Пальок В.В. Місто над Ужем. – Ужгород: Карпати, 1973. – 272 с.; Гранчак І., Міщенко Н., Пальок В. Робітництва горде ім'я. – Ужгород: Карпати, 1976.
40. Король І.І., Мельник В.П., Баранчиков С.В. Профспілки Закарпаття: турбота про людей. Нариси історії. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2000. – 88 с.
41. Офіцинський Р. Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939 — 1944). – Київ: Ін-т

- історії України НАН України, 1997. – 244 с.; Офіцинський Р. Політичний розвиток незалежної України (1991 — 2004) в аспекті європейської ідентичності (на матеріалах періодики Заходу). – Київ: Ін-т історії України НАН України – Ужгород: Гражда, 2005. – 468 с.
42. Детальніше див.: Токар М. Професор Микола Вегеш: Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Два кольори, 2002. – 314 с.
43. Фенич В., Цапулич О. Малоберезнянський Свято-Миколаївський монастир та нарис історії Чину св. Василя Великого на Закарпатті. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2004. – 188 с.
44. Федака С.Д. Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів (XII століття). – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2000. – 340 с.; Федака С.Д. Герої «Слова о полку Ігоревім». – Ужгород. – 2001. – 72 с. Федака С.Д. Землі і міста княжої України-Русі. – Видавництво В.Падяка, 2002. – 136 с.; Федака С.Д. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2003. – 140 с.
45. Міщанин В.В. Аграрна політика на Закарпатті (1944-1950 рр.). – Ужгород: Видавництво «Закарпаття», 2000. – 138 с.
46. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія. Вип.8. – Ужгород, 2003. – 188 с.; Україна-Польща: історія, сучасність, перспективи. – Ужгород, 2004. – 228 с.; Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною, Ужгород, 29 червня 2005 р.). – Ужгород: Говерла, 2006. – С.131-145.
47. Данилюк Д. Кафедра історії України // Під покровительством музи Клію. Історичному факультету ужгородського національного університету – 60 років / Упоряд.: Олашин М.В., Остапець Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Ліра, 2005. – С. 123-124.
48. Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок XXI ст.): Навчальний посібник для студентів-україністів. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2009. – 432 с.
49. Данилюк Д.Д., Міщанин В.В. Кафедра історії України. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2010. – 128 с.

РЕЗЮМЕ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Данилюк Д. Д., Міщанин В. В. (Ужгород)

В статті речь идет о этапах становления кафедры истории Украины Ужгородского национального университета. Сначала – кафедры историографии и источниковедения (1976-1981 гг.), дальше истории СССР, историографии и источниковедения (1981-1988 гг.), истории Украины (с 1990 г.). Здесь также проанализировано научную, методическую, воспитательную работу кафедры, дано краткие биографические данные преподавателей.

Ключевые слова: кафедра истории Украины, нормативные и специальные курсы, научная и учебно-методическая работа преподавателей.

SUMMARY

DEPARTMENT OF HISTORY OF UKRAINE

D. Daniluk, V. Mischanin (Uzhgorod)

The article focuses on the stages of the Department of history of Ukraine Uzhgorod National University. First – the Department of Historiography and source studies (1976-1981), on the history of USSR, historiography and source studies (1981-1988), the history of Ukraine (1990). It also analyzes the scientific, methodological, educational work of the Department, brief curriculum vitae of teachers.

Key words: Department of History of Ukraine, regulations and special courses, scientific and methodological work of teachers.